

*Veronica RUSOV, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, Moldova*

Résumé. Le présent article propose une vision intégrée de l'organisation des services éducatifs aux élèves handicapés.

Pentru incluziunea eficientă a copiilor cu cerințe educative speciale a devenit evidentă crearea unor servicii de sprijin, complementare la pachetul standard de servicii educaționale, de care să beneficieze copiii/elevii/tinerii integrați în dependență de particularitățile de dezvoltare și a nevoilor de învățare.

Problema asigurării calității serviciilor de sprijin este una deosebit de importantă cu un impact inedit, dar și pe termen lung asupra beneficiarilor direcți ai acestora – elevii, cât și asupra beneficiarilor indirecți – comunitatea, societatea.

Sprijinul educațional se poate acorda prin intermediul unui complex de servicii educaționale atât copiilor cât și cadrelor didactice și părinților. Cel mai dificil pas în educația unui copil cu cerințe educaționale speciale este acela al acceptării de către familie și școală a faptului că pentru respectivul copil este nevoie de sprijin.

Nevoile de sprijin se referă la fiecare copil care, din diverse motive, necesită sprijin suplimentar în învățare. Nevoile de sprijin pot apărea ca urmare a oricărui factor care dă naștere unei bariere de învățare.

Acești factori sunt legați de situația familială și de asistența medicală de care beneficiază elevul sau pot fi de natură:

- socială (de exemplu, elevul provine dintr-un mediu familial și / sau social dezavantajat);
- emoțională (de exemplu, decesul cuiva apropiat sau divorțul părinților);
- cognitivă (de exemplu, elevul are probleme în înțelegerea unui anumit concept matematic);

- lingvistică (de exemplu, elevul are dificultăți deoarece limba lui maternă nu este româna);
- fizică (de exemplu, îmbolnăvirea);
- senzorială (de exemplu, atunci când copilul este nevoit să poarte ochelari).

La un moment dat al parcursului lor școlar, mulți elevi descoperă că au nevoie de un anumit tip de sprijin. Aceste nevoi sunt deseori temporare și pot fi depășite prin acțiuni de remediere.

Timpul pe care un copil îl petrece la școală oferă oportunități neprețuite de învățare. Oportunitățile pierdute în acest moment pot avea un impact major asupra șanselor pe care le va avea copilul în viață. De aceea, este vital ca cei care au nevoie de ajutor suplimentar să beneficieze de sprijinul adecvat la momentul oportun.

Servicii de sprijin create în Republica Moldova în scopul implementării educației incluzive au fost dezvoltate la nivel național, raional și instituțional. Noile servicii de sprijin au la bază modelul social al dizabilității care valorifică punctele forte și necesitățile elevilor.

În punctul 5 a articolului 33 *Organizarea învățămîntului pentru copiii și elevii cu cerințe educaționale speciale* a codului educației „Instituțiile de învățămînt general în care sînt înscriși copiii sau elevii cu cerințe educaționale speciale ... beneficiază, în condițiile legii, de sprijin în organizarea învățării. [2]

Conform articolului 71 a Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, instituțiile de învățămînt:

- a) creează cadrul metodologic pentru dezvoltarea incluziunii în instituția educațională;
- b) elaborează planul de dezvoltare a instituției din perspectivă incluzivă;
- c) constituie grupuri de promotori ai educației incluzive;
- d) creează mediul instituțional favorabil educației incluzive (administrația, copiii, cadrele, părinții);
- e) stabilesc mecanisme pentru a asigura participarea copiilor și părinților în procesul educațional;
- f) valorifică și dezvoltă potențialul uman existent în instituție;
- g) aplică și evaluează nivelul de realizare a strategiilor de educație incluzivă;
- h) elaborează planuri individuale, adaptează curricula și metodele de evaluare curentă;
- i) asigură implementarea planurilor individuale;
- j) asigură sprijin metodico-didactic cadrelor didactice;
- k) informează cu regularitate părinții și comunitățile cu privire la calitatea educației incluzive oferite copiilor;
- l) redirecționează cazurile atipice în serviciile de consultanță, conform necesităților;
- m) dezvoltă servicii educaționale incluzive extracurriculare;
- n) adaptează spațiul fizic la necesitățile copiilor cu cerințe educaționale speciale;
- o) colaborează cu alte instituții generale și speciale;
- p) evaluează procesul de educație incluzivă prin implicarea părinților, copiilor, experților și cadrelor didactice;
- q) promovează și diseminează practicile incluzive. [3]

Conform *Regulamentului privind organizarea educației incluzive în instituțiile de învățământ general (pentru perioada de pilotare)*, acordarea serviciilor psihopedagogice, psihologice și de consiliere în domeniul educației incluzive copiilor/elevilor/tinerilor cu cerințe educaționale speciale este una din funcțiile îndeplinite de instituția de învățământ general cu practici incluzive. În accepțiunea articolului **VI. Activități/servicii de sprijin** a regulamentului respectiv instituția de învățământ general cu practici incluzive trebuie să organizeze serviciile de sprijin conform articolelor:

1. „Instituția de învățământ general cu practici incluzive realizează, suplimentar la procesul educațional propriu-zis, în colaborare cu serviciile comunitare sau cu alți parteneri locali, diferite activități/servicii de sprijin: programe de abilitare, reabilitare, compensare, recuperare, terapie etc., care au ca finalitate reabilitarea și integrarea școlară și socială a elevilor cu cerințe educaționale speciale.
2. Activitățile/serviciile de sprijin sînt stabilite de către comisia multidisciplinară intrașcolară, în rezultatul evaluării competențelor transversale, în baza recomandărilor Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică, și sînt incluse în planul educațional individualizat, fiind parte integrantă a procesului educațional.
3. Procesul de stabilire a activităților de sprijin se constituie din următoarele etape:
 - a) Analizarea evaluării și a expertizei (expertizelor) externe, dacă acestea au avut loc;
 - b) Elaborarea planului educațional individualizat în care sînt formulate obiectivele educaționale;
 - c) Determinarea demersurilor concrete de diferențiere/individualizare în clasă;
 - d) Stabilirea și repartizarea pe responsabili a acțiunilor de sprijin concrete;
 - e) Evaluarea, monitorizarea realizării acțiunilor de sprijin, re-definirea obiectivelor, re-planificarea activităților.
4. În cazul în care se stabilește că dificultățile/problemele de învățare ale elevului cu cerințe educaționale speciale nu pot fi depășite prin intervențiile învățătorului/profesorul la clasă, va fi acordat suportul corespunzător prin cadru didactic de sprijin.
5. Activitățile de sprijin se planifică și se realizează, cu un grad înalt de flexibilitate, în formele: asistență la clasă, lucru în grupuri mici, ședințe de lucru individual etc.
6. În scopul realizării acțiunilor de sprijin, pot fi implicați și colegii elevilor cu cerințe educaționale speciale, fără a-i particulariza în mod accentuat pe aceștia din urmă și fără a evidenția în mod special acordarea sprijinului/ajutorului.
7. Informația privind acțiunile de sprijin va fi inclusă în dosarul elevului, astfel încît acestea să poată fi continuate, după necesitate, la un alt nivel de învățământ.
8. Elevii cu cerințe educaționale speciale, încadrați în programele desfășurate după orele la clasă, beneficiază de masa de prînz.
9. În cazul școlarizării copiilor cu dizabilități motorii, instituția de învățământ general cu practici incluzive organizează transportarea gratuită a acestora de la domiciliu pînă la unitatea de învățământ și retur.
10. După caz, pe durata transportării, elevii cu cerințe educaționale speciale sînt însoțiți și supravegheați de un cadru didactic de sprijin sau un asistent personal. Elevii vor fi instruiți, în prealabil, referitor la regulile de securitate în transport.

11. Unitatea de transport utilizată pentru transportarea elevilor cu dizabilități motorii, dotată cu echipamente corespunzătoare, va fi achiziționată și întreținută de autoritatea publică locală în circumscripția căreia este amplasată instituția de învățământ general cu practici incluzive.” [4]

Prezentul Regulament stabilește modul de organizare a serviciilor de sprijin în instituțiile de învățământ general.

Noțiunea de sprijin apare în sintagma *sprijin pentru diversitate* și este un concept-cheie în Indexul incluziunii școlare, care adoptă o înțelegere mai largă a noțiunii de *sprijin*, ca reprezentând toate activitățile care cresc capacitatea unei școli de a răspunde diversității elevilor. Cităm întrebările oferite de Indexul incluziunii școlare la *Dimensiunea D Crearea politicilor incluzive* pentru a avea un punct de pornire în evaluarea calității serviciilor de sprijin la nivel instituțional:

„B.2 Organizarea suportului pentru diversitate

B.2.1. Formele de sprijin sunt toate coordonate.

i. Sunt măsurile coordonate în cadrul unei strategii cu scopul de a crește capacitatea școlii de a răspunde la diversitate?

ii. Se acordă importanță coordonării sprijinului – de exemplu prin repartizarea acestei responsabilități unui membru cu experiență al corpului profesoral?

iii. Sunt măsurile de sprijin direcționate către prevenirea barierelor în calea procesului de învățare și de participare a elevilor?

iv. Există o politică clară de sprijinire a incluziunii pentru toți cei care susțin procesul didactic din interiorul școlii?

v. Există o politică clară de sprijinire a incluziunii prin servicii de suport din

exteriorul școlii, care să contribuie la dezvoltarea atitudinilor incluzive în comunitate?

vi. Este personalul conștient de existența unor servicii variate menite să susțină educația și participarea copiilor la școală?

vii. Există o coordonare a tuturor inițiativelor, precum a celor referitoare la sănătate, sau a celor destinate elevilor cu performanțe ridicate, astfel încât acestea să susțină dezvoltarea școlii în direcția idealului școlii pentru toți?

viii. Sunt solicitați cei care oferă suport să și coordoneze eforturile lor cu alte inițiative similare?

ix. Sunt măsurile de suport ghidate de ceea ce este mai bine pentru elevi și nu de menținerea autorității profesionale?” [1, p. 67]

Indexul incluziunii școlare accentuează ideea conform căreia oferirea de suport individual copiilor reprezintă doar o parte din încercările de a crește participarea lor școlară. Suportul este de asemenea oferit atunci când profesorii planifică lecțiile ținând cont de toți elevii, recunoscând diferențele existente inițial între ei, experiențele și stilurile diferite de învățare, sau atunci când elevii se ajută unii pe alții. Când activitățile de învățare sunt create pentru a susține participarea tuturor elevilor, nevoia de suport individual este mai redusă. De asemenea, practica de a sprijini un copil în învățare poate conduce la o îmbunătățire a procesului de învățare activă, independentă, dar poate contribui și la îmbunătățirea predării pentru un grup mai larg de elevi. Sprijinul individual este o componentă a activităților

pedagogice de ansamblu, în care întregul personal este implicat. Responsabilitatea pentru coordonarea sprijinului poate ține de un număr limitat de persoane, dar în realizarea lui este esențial să se facă legătura dintre indivizi și grupuri, precum și cu activitățile personalului de adaptare a programei școlare.

Putem concluziona astfel că, un sistem educațional modern și funcțional trebuie să dezvolte servicii educaționale diverse care să facă față tuturor provocărilor copiilor care îl frecventează. Aceste servicii trebuie să fie flexibile, corelate și furnizate de personal didactic cu o înaltă calificare profesională.

Conceptul de sprijin este central în înțelegerea educației incluzive. Sprijin pentru copii, pentru profesori, pentru managerii școlari și pentru procesul de predare-învățare. O școală care se dezvoltă incluziv este o școală care lucrează în echipă. Practic, construcția educației incluzive nu poate fi decât o responsabilitate împărtășită de întreaga școală.

Rolul profesorului obișnuit este potențat și valorizat. Primele servicii de sprijin pot fi realizate cu ajutorul său.

Fiecare instituție educațională trebuie să fie orientată spre educația incluzivă, trebuie să valorifice diferențele existente în avantajul tuturor copiilor, să recunoască variatele necesități ale elevilor și să caute soluții pentru fiecare dintre ele, ținând cont de stilurile și de ritmurile diferite de învățare.

Rezultatele studiului politicilor educaționale în domeniul educației incluzive întemeiază ideea conform căreia un sistem educațional modern și funcțional trebuie să dezvolte servicii educaționale diverse care să facă față tuturor provocărilor copiilor care îl frecventează. Aceste servicii trebuie să fie flexibile, corelate și furnizate de personal didactic cu o înaltă calificare profesională. Conceptul de sprijin devine central în înțelegerea educației incluzive.

Resurse bibliografice:

1. BOOTH, Tony., AINSCOW, Mel. Indexul incluziunii școlare. <http://www.csie.org.uk/resources/translations/IndexRomanian.pdf>
2. Codul educației al Republicii Moldova, 24.10.2014 în Monitorul Oficial Nr. 319-324 art Nr : 634 <http://lex.justice.md/md/355156/>
3. Hotărârea Guvernului Nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=339343> (20.08.2015)
4. Regulamentul privind organizarea educației incluzive în instituțiile de învățământ general (pentru perioada de pilotare) Anexa 2 la ordinul Ministerului Educației nr.739 din 15.08.2011